

ACADEMIA ROMÂNĂ, FILIALA IAȘI
INSTITUTUL DE ISTORIE „A. D. XENOPOL”

Departamentul de Istorie Modernă
Departamentul de Istorie a Culturii

organizează

CONFERINȚA

MODERNITATEA ROMÂNEASCĂ ÎN SECOLELE XVIII-XX: REALITĂȚI POLITICE, DINAMICI SOCIALE ȘI PREOCUPĂRI CULTURALE

Ediția a III-a

Format fizic și online (zoom)

PROGRAM

Vineri, 17 octombrie 2025, ora 9:00

Sala de Conferințe a Institutului de Istorie „A. D. Xenopol”

Str. Codrescu 6, Pavilion C

Organizatori

CS II dr. Mihai CHIPER
CS II dr. Liviu BRĂTESCU

Cuvânt de deschidere

(9:00)

Prof. univ. dr. Petronel ZAHARIUC, CS I
Directorul Institutului de Istorie „A. D. Xenopol”

Secțiunea I

(9:15-11:15)

Moderator: Leonidas RADOS

Mihai-Cristian AMĂRIUȚEI (Institutul de Istorie „A. D. Xenopol”, Academia Română, Filiala Iași), *Între tradiție și modernizare – câteva observații asupra administrării justiției în pragul Regulamentului Organic*

Mihai CHIPER (Institutul de Istorie „A. D. Xenopol”, Academia Română, Filiala Iași), *„Dacă chinui cifrele destul, până la urmă recunosc orice.” Instrumentalizarea statisticii în Vechiul Regat*

Simion-Alexandru GAVRIȘ (Institutul de Istorie „A. D. Xenopol”, Academia Română, Filiala Iași), *Sfârșitul guvernării Lascăr Catargiu (1871-1876): note preliminare*

Mihai-Ștefan CEAUȘU (Institutul de Istorie „A. D. Xenopol”, Academia Română, Filiala Iași), *Considerații privind debutul vieții publice în Bucovina la începutul deceniului șapte al secolului XIX*

Pauză de cafea: 11:15-11:30

Secțiunea a II-a (on-line)

(11:30-13:00)

Moderator: Liviu BRĂTESCU

Renata-Gabriela BUZĂU (APETROAIE) (Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași), *Rectorul Ștefan Micle și problemele Universității din Iași (1867-1868)*

Gabriela DRISTARU (Institutul de Istorie „Nicolae Iorga”, Academia Română, București), *Impactul Revoluției Ruse asupra Armatei Române. Studiu de caz: procesele Curților Marțiale*

Eusebiu DIACONU (Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași), *Politica orientală britanică în Europa otomană. Robert G. Colquhoun și Principatul Țării Românești (1833-1839)*

Pauză de prânz: 13:00-14:00

Secțiunea a III-a

(14:00-16:30)

Moderator: Mihai-Cristian AMĂRIUȚEI

Remus TANASĂ (Institutul de Istorie „A. D. Xenopol”, Academia Română, Filiala Iași), *Note biografice despre Grigore Buiucliu și Junimea*

Leonidas RADOS (Institutul de Istorie „A. D. Xenopol”, Academia Română, Filiala Iași), *Universitățile românești sub zodia schimbării în a doua jumătate a secolului XIX: ajustare sau reformă?*

Marian HARIUC (Institutul de Istorie „A. D. Xenopol”, Academia Română, Filiala Iași), *„Tineretul trebuie cercetat, cunoscut și orientat.” Semnificații ale orientării profesionale în spațiul educațional românesc interbelic*

Alexandru ISTRATE (Institutul de Istorie „A. D. Xenopol”, Academia Română, Filiala Iași), *A lăsa, a dărui, a dona. Despre înfăptuirea binelui public în lumea românească*

Liviu BRĂTESCU (Institutul de Istorie „A. D. Xenopol”, Academia Română, Filiala Iași), *Anul 1821. Posteritate și construcție identitară*

REZUMATELE COMUNICĂRILOR

Secțiunea I

Mihai-Cristian AMĂRIUȚEI

Între tradiție și modernizare – câteva observații asupra administrării justiției în pragul Regulamentului Organic

Administrarea justiției reprezintă un domeniu esențial în funcționarea unei societăți. Comunicarea noastră își propune să analizeze procesul lent al transformărilor sub acest aspect, începând cu inițiativele domnilor din „lungul” secol al XVIII-lea, până la codificarea principiilor inovatoare în articolele Regulamentelor Organice. Grila de analiză supune atenției tradiția (*cutuma*) și codul scris, elementele de retorică (literatura parenetică și tratatele despre îndatoriri ale suveranului) și retorică vizuală, introducerea principiului meritocrației în desemnarea slujbașului statului pe baza calităților morale și capacităților acestuia (în contrapondere la specificul funcției publice în tradiția administrativă românească și modul numirilor în posturi). De asemenea, analiza privește procesul separării puterii administrative de cea judecătorească, precum și mijloacele de control ale activității judecătorilor și subalternilor, reformarea și birocratizarea aparatului de justiție.

Mihai CHIPER

„Dacă chinui cifrele destul, până la urmă recunosc orice.” Instrumentalizarea statisticii în Vechiul Regat

Statistica reprezintă o componentă esențială a procesului de *nation-building*. Odată cu înființarea Oficiului Statistic al Principatelor Unite (31 iulie 1862), prin contopirea direcțiilor de la București și Iași, statisticienii și economiștii încep să vorbească în termeni naționali, în timp ce cifrele contribuie la construcția, într-o manieră statistică, a României. Statistica românească urmează un traseu instituțional sincopat și dezorganizat – marcat de perioade de deprofe-

sionalizare accentuată și haos birocratic, care au împiedicat formarea și permanența unui corp de raportori profesioniști. În pofida acestei lipse de organizare, câteva trăsături ies totuși în evidență: anxietățile demografice, instrumentalizarea statisticilor, *biasul* de clasă și ocul-tarea chestiunii țărănești, alături de encomiasmul regimului lui Carol I.

Simion-Alexandru GAVRIȘ

Sfârșitul guvernării Lascăr Catargiu (1871-1876): note preliminare

La 30 martie/11 aprilie 1876, primul guvern stabil al României, condus de Lascăr Catargiu, a demisionat, după cinci ani petrecuți la putere. În comunicarea de față, voi examina, pe baza faptelor cunoscute sau inedite, ipotezele privind cauzele retragerii cabinetului. În ceea ce privește detaliile de politică internă, voi avea în vedere: premisele crizei politice de la începutul anului 1876; demisia din guvern a lui Titu Maiorescu, în urma votului de blam al Senatului; dificultățile întâmpinate de Lascăr Catargiu și colegii săi în Camera Deputaților; dizolvarea Senatului; eșecul înregistrat de conservatori în alegerile ce au urmat. Prezentarea contextului extern și a posibilei sale influențe asupra schimbării de guvern din România va avea în vedere stadiul „crizei orientale”, la începutul primăverii anului 1876, și, îndeosebi, atitudinea guvernului român, a principelui Carol I și a Imperiului Rus față de situația din Peninsula Balcanică.

Mihai-Ștefan CEAUȘU

Considerații privind debutul vieții publice în Bucovina la începutul deceniului șapte al secolului XIX

Comunicarea noastră își propune să evidențieze câteva aspecte caracteristice, privitoare la începuturile vieții politice în Bucovina la debutul deceniului șapte al secolului XIX. În primul rând, se reliefează interdependența dintre instituirea Dietei sau a Camerei legislative a Bucovinei, în anul 1861, și debutul unei activități politice provinciale active, fapt ce va duce la conturarea unor partide politice locale, a căror orientări doctrinare sunt în legătură directă cu curentele politice dominante la Viena și în monarhie.

Secțiunea a II-a

Renata-Gabriela BUZĂU (APETROAIE)

Rectorul Ștefan Micle și problemele Universității din Iași (1867-1868)

Prezentarea de față analizează primul an de rectorat al profesorului Ștefan Micle la Universitatea din Iași (1867-1868), o perioadă marcată de multiple dificultăți administrative și financiare. Rectorul s-a confruntat cu degradarea clădirii universitare, lipsa spațiului pentru cursuri și cu absenteismul unor profesori implicați în politică sau plecați la specializări peste hotare. Bursele studențești, insuficiente și distribuite inechitabil, au reprezentat o altă problemă care a generat tensiuni în relația cu studenții. Relațiile cu Ministerul Instrucțiunii Publice s-au dovedit tensionate, deoarece instituția centrală a intervenit în deciziile universitare și a restrâns autonomia, mai ales în cazul diplomelor de bacalaureat. În ciuda acestor dificultăți, Ștefan Micle a încercat să asigure funcționarea Universității și să continue eforturile de consolidare începute de Titu Maiorescu.

Gabriela DRISTARU

Impactul Revoluției Ruse asupra Armatei Române. Studiu de caz: procesele Curților Marțiale

Spre deosebire de spațiul occidental, unde cercetarea proceselor judecate de Curțile Marțiale în timpul Primului Război Mondial a început de la jumătatea veacului precedent, dovedindu-și utilitatea în înțelegerea istoriei sociale și instituționale ale armatelor și chiar lansând ample dezbateri publice privind caracterul justiției militare, așa cum s-a întâmplat în cazul Marii Britanii, în spațiul românesc documentele Curților Marțiale din timpul ambelor războaie mondiale au fost neglijate de cercetători, care nu au răspuns încă suficient de convingător provocărilor puse de istoria Armatei Române în timpul Primului Război Mondial.

Comunicarea mea va fi dedicată înțelegerii impactului pe care Revoluția Rusă l-a avut asupra Armatei Române, pornind,

într-un demers inedit pentru istoriografia română, de la documentele Curților Marțiale. Principalul scop al comunicării va fi evaluarea răspândirii ideilor și propagandei revoluționare ruse printre militarii Armatei Române, așa cum au fost acestea reflectate în procesele instanțelor militare.

Eusebiu DIACONU

**Politica orientală britanică în Europa otomană.
Robert G. Colquhoun și Principatul Țării Românești (1833-1839)**

Obiectivul principal al acestei lucrări este de a răspunde la o serie de întrebări despre rolul pe care l-a jucat Marea Britanie în politica internă a Principatelor Române în perioada 1833-1839. Acest interval de timp a fost marcat de redeschiderea „Chestiunii Orientale”, care a antrenat reacția marilor puteri. Atenția noastră se va limita asupra modului exact în care această nouă problemă istorică a implicat Marea Britanie într-o politică activă în contextul mai larg al politicii orientale conduse de Lord Palmerston în Europa de Est.

Principalele întrebări la care ne propunem să oferim răspunsuri vizează relația dintre politica externă engleză și spațiul otoman european, în special raporturile cu Principatul Țării Românești, unde, în anul 1835, Robert G. Colquhoun a fost numit consul la București. În contextul fragil al principatului român aflat sub protectorat rusesc, Colquhoun a desfășurat o serie de acțiuni politice menite să diminueze influența rusă. Pe plan internațional, semnarea Tratatului de la Unkiar Skelessi din 1833 a consolidat poziția Rusiei în sud-estul Europei, ridicând întrebarea firească: cum a reacționat cabinetul de la Londra în fața acestei evoluții?

Ca abordare metodologică, vom analiza toate aceste aspecte din perspectiva clasică a istoriei politice și a istoriei diplomatice, apelând la sursele arhivistice primare găsite la *The National Archives* din Londra, unde am studiat fondurile care conțin corespondența consulului englez de la București cu membrii *Foreign Office*. Totodată, lucrarea va examina și contribuțiile istoriografiei britanice și românești dedicate subiectului.

Secțiunea a III-a

Remus TANASĂ

Note biografice despre Grigore Buiucliu și Junimea

Grigore Buiucliu a fost membru al societății Junimea de la Iași începând cu anul 1866 și un apropiat al celor mai importanți lideri politici junimiști. În cunoscutul tablou-medalion din 1883 cu membrii societății este prezentă și imaginea lui Buiucliu, fiindu-i astfel recunoscută munca depusă în câmpul publicistic prin intermediul „Convorbirilor Literare”, precum și cea referitoare la dinamica organizatorică a grupului de la Iași, după cum aveau să consemneze cei mai cunoscuți dintre memorialiștii Junimii.

A contribuit la revista societății cu mai multe articole, mai importante fiind traducerile din limba armeană și cel privitor la firmanul Buiucliilor. În polemicile revistei cu alte publicații a intervenit cu un articol prin care demasca plagiatul lui Gheorghe E. Schina, viitor procuror la Înalta Curte de Casație și Justiție.

Leonidas RADOS

Universitățile românești sub zodia schimbării în a doua jumătate a secolului XIX: ajustare sau reformă?

Comunicarea urmărește evoluția sinoptică a universității ca instituție de învățământ superior în contextul reglementărilor legislative și al discuțiilor privind reformele de care sistemul avea nevoie. Prima lege a Instrucțiunii Publice adoptată după unificare, cea din 1864, a urmărit să corecteze și să completeze reglementările din 1860 care au permis înființarea Universității din Iași, ai cărei primi ani de existență au fost marcați, se știe, de tulburări și relații extrem de tensionate cu statul. Principala problemă era natura hibridă a universității, născută dintr-un amestec franco-german. Era de așteptat ca profesorii să intre în coliziune cu proiectele autorităților politice (practic, ale finanțatorului): în vreme ce primii militau pentru libertatea academică și instituțională, statul era interesat de o relație bazată pe principiile centralismului și a unei subordonări cât mai

puternice a instituțiilor educative, cu atât mai mult a universității. Această inadecvare legislativă a putut fi parțial „corectată” prin legea din 1864, deși, pe măsura trecerii anilor, legătura cu direcțiile și evoluțiile științifice ale lumii europene devenise mai strânsă iar nevoia reformelor a devenit tot mai evidentă. Climatul politic foarte complicat a făcut ca multe dintre aceste discuții să rămână pe holerile așezămintelor politice sau în presă, uneori să ajungă proiecte elaborate de diverși miniștri ai Instrucțiunii Publice și foarte rar să fie aprobate de Parlament și să devină legi și să fie aplicate, cu sau fără corecții.

Marian HARIUC

**„Tineretul trebuie cercetat, cunoscut și orientat.”
Semnificații ale orientării profesionale
în spațiul educațional românesc interbelic**

Problema orientării profesionale a preocupat numeroși oameni de știință în cadrul dezbaterilor publice din România interbelică. Cei mai mulți dintre aceștia se formaseră în școli germane de psihologie, într-o perioadă de avânt a pedagogiei. După Marele Război nu s-a produs o schimbare de optică în ce privește preluarea unor modele provenite din centre academice importante, precum Berlin sau München. Experimentele occidentale au fost receptate ca o formă de raționalizare a unei culturi periferice, precum cea românească, în sensul unei organizări sistematice a culturii. Intervențiile unor universitari de prestigiu, precum G. G. Antonescu sau Florian Ștefănescu-Goangă, conectați la progresele științifice din Germania, au avut rolul de a dinamiza eforturile de înțelegere a realităților românești și de a le integra în acord cu semnificațiile orientării profesionale.

Alexandru ISTRATE

**A lăsa, a dărui, a dona.
Despre înfăptuirea binelui public în lumea românească**

Prezentarea de față își propune să reliefeze cum au înțeles, asumat, dar mai ales au pus în practică elitele autohtone, dar și

oamenii simpli, nevoia de a face un bine public, de a ajuta pe cei aflați în cumpănă de destin ori de a îndulci soarta altora dintre contemporani.

Cercetarea noastră încearcă să privească dincolo de prevederile testamentare, pe alocuri seci, reduse la simple cifre, e adevărat impresionante. Proiecția tinde, cu rezervele cuvenite, să sublinieze resorturile intime ale acelor gesturi și rațiunile care au stat la baza lor, prin care s-au făcut nu doar transferuri de proprietate, ci s-a investit, totodată, credința într-un *mâine*, dacă nu neapărat mai bun și mai prosper, atunci măcar mai îngăduitor.

Liviu BRĂTESCU

Anul 1821. Posteritate și construcție identitară

Revoluția de la 1821 a devenit, într-un mod care merită o analiză distinctă, o veritabilă sursă de legitimare pentru actorii politici ai secolului al XIX-lea. Asemenea multor altor evenimente sau figuri istorice, ea a fost integrată în procesul mai amplu de construcție a identității naționale din epoca modernă.

Centenarul dedicat lui Tudor Vladimirescu, asupra căruia se concentrează studiul de față, se înscrie într-un amplu proces de legitimare simbolică și de instrumentalizare a memoriei sociale în construcția identității naționale – o memorie care nu aparține exclusiv elitei politice, ci este, adesea, rezultatul unei interacțiuni complexe între diverse segmente ale societății.

Demersul nostru își propune să răspundă la câteva întrebări esențiale: cine sunt inițiatorii și principalii promotori ai procesului de rememorare colectivă? Care sunt mecanismele prin care se construiește și se întreține memoria socială a personajului Tudor Vladimirescu la sfârșitul epocii moderne și începutul secolului XX? În ce scopuri este utilizată această memorie? Cum reacționează opinia publică la aniversarea Revoluției de la 1821 și la comemorarea conducătorului ei, într-un context în care manifestările publice urmăresc, în ultimă instanță, să ofere noi modele de conduită civică și morală?

